

Россияның МЧС-зы
Гражданскай арачыланыстың, сағыбаан
саайларның паза оларның соондағы хыйал
ағылган киректерні чоһ итчең министерствозы

СААЙҒА КІР ПАРҒАННАРҒА
ПАСТАҒЫ ПОЛЫЗЫҒ ПИРЕРІ
ПАМЯТКА

1-1-2

ЭКСТРЕННАЙ СЛУЖБАЛАРНЫ ПИР САҢАЙ ХЫҒЫРТЧАҢ НО-
МЕР

ПИР САҢАЙ ХЫҒЫРТЧАҢ НОМЕРНЕН
ЧАРИР ХЫҒЫРТЫБЫЗАРҒА:

ӨРТ ҮЗІРЧЕННЕРНИ

АРАЧЫЛАҒЧЫЛАРНЫ

ПОЛИЦИЈАНЫ

ТАБЫРАХ ПОЛЫЗЫҒ ПИРЧЕННЕРНИ

АВАРИЙНАЙ ГАЗ СЛУЖБАЗЫН

«АНТИТЕРРОР-НЫД»

СААЙЛАНҒАННАРҒА
ПАСТАҒЫ ПОЛЫЗЫҒ ПИРЕРІ

ПАМЯТКА

Абакан, 2016

Главное управление МЧС России по Республике Хакасия.
Памятка «Оказание первой помощи пострадавшим»
на хакасском языке. Автор перевода Кызласов А.С.

Пастағы пользығ – ол кізілернің чуртазын арачылирға иділчеткен иң табырах ондайлар. Аның пөгіні – кізінің чуртазына харығ полчатхан нимелерні паза аннаң андархы сидіксіністерні чох идерінде.

Өнетін «Кізілернің хазыхтарын хайраллиры» РФ 31 ФЗ (323 № 21.11.2011) статья хоостыра Россияның полған на кізізі, саайға кірген полза, пастағы пользығ пир полар ондайлығ, хачан аның өнетін тимнегліг пілізі алай полысчан ондайы пар полза. Аннаң пасха статьялар «Иң кирек ондай» Уголовной, Административной паза Гражданской Кодекстерінің хоостыра пастағы пользығ пирген кізіні арачылапчалар, хачан саайланған кізее ағаа пользығ пирчеткен туста өнетін нимес хыйал иділзе алай үреп тее парза.

4 майның 2012 чылдағы 477н № «Өнетін пастағы пользығ пирілчең ондайлар паза ол ондайларны толдырчаң мероприятиелер» Минздравсоцразвитияның приказы хоостыра прай 8 андағ ондай пирілче паза чуртас арачылачаң 11 мероприятие, хайзын полған на кізі ит полар.

Пу пособиеле сірер оларнаң танызып аларзар паза саай пол парза хайди посты тудынардаңар піліп аларзар.

ТАПТЫРҒАС

Сөс алны медицина наукаларының докторы Л.И. Дежурнайның	9
1. Ағырығ паза саайланғаннарға полызығ пирчең пастағы иділістер	10
2. Өкпе- чүрек тоғындырар ондай	15
2.1. Пос алынча тынчатханын паза сағызында полчатханын піліп алар ондайлар	15
2.2. Көксін пазып иртірчең ондайлар	18
2.3. Тынысты күсең айландырчаң сөөн сүрістіре иртірчең ондайлар	20
2.4. Геймлихтің приемы хоостыра тынчаң орыннардаң харығ полчатхан нимелерні хыйа идері	22

3. Палығлатханнарға паза соона салдырбас оңдайларға кіргеннерге пастағы полызығ пиргені	26
3.1. Тастына хан ахчатса, пастағы полызығ	26
3.2. Саайланғаны тиксі көрібізері	37
3.3. Пасты палығлат салза, пастағы полызығ пирері	40
3.4. Харах паза харах хахпағы палығлат парза, пастағы полызығ пирері	42
3.5. Пуруннаң хан ахчатса пастағы полызығ пиргені	43
3.6. Мойнынаң палығлатханнарға пастағы полызығ пирері	45
3.7. Көксінең палығлатханнарға пастағы полызығ пирері	46
3.8. Істінең палығлатханнарға пастағы полызығ пирері	48
3.9. Азах-холларын палығлатханнарға пастағы полызығ пирері	50
3.10. Хыймырабас иде ит салар оңдайлар	52

4. Саайланып соона салдырбас ондайларға киргеннерге пастағы полызыҕ пиргені	55
4.1. Изіг нимее палыҕлат салғаннарға пастағы полызыҕ пиргені	55
4.2. Изіге (күн ізіине) саптырғаннарға пастағы полызыҕ пиргені	57
4.3. Иді тың соохха тооп парза, пастағы полызыҕ пиргені	60
4.4. Прай иді тың соохха тооп парғаннарға пастағы полызыҕ пиргені	62
4.5. Оох парза, пастағы полызыҕ пиргені	64
4.5.1. Ахсынаң кирген нимее оох парза, пастағы полызыҕ пиргені	64
4.5.2. Тынчаң орыннардаң кирген нимее оох парза пастағы полызыҕ пирері	67
4.6. Электрической токка саптырғаннарға пастағы полызыҕ пиргені	70
4.7. Оолыҕ чыланнар ызырыбысса, пастағы полызыҕ пиргені	73
4.8. Хурт-хоостар ызырыбысса, пастағы полызыҕ пиргені	75
4.9. Харах кинен пол парза, пастағы полызыҕ пиргені	76
4.10. Кізі тал парза, пастағы полызыҕ пиргені	77
4.11. Чүректен хомай полыбысса, пастағы полызыҕ пирері	78

5. Саайланғанны пик иде хабырғали чатыр салары	80
6. Саайланғанны автомобильнең алай ба піресе кірерге сидік орыннаң сығарары	82
7. Саайланғаннарны пір орыннаң пасха орынзар апарар ондайлар	84
7.1. Тиксі тудынчаң ондайлар	84
7.2. Саайланғаннарны палығлатхан орыннаң пасха орынзар апарар ондайлар	85
7.2.1. Өнетін тимнелген щиттер (ағастар) тузаланып, саайланғаннарны пір орыннаң пасха орынзар апарары	86
7.2.2. Урунған на нимелернең тузаланып, саайланғаннарны пір орыннаң пасха орынзар апарары	87
8. Пастағы полызыға тимнелген аптечкаларның пүдізі	88
8.1. Пастағы полызығ пирерге тимнелген аптечканың пүдізі (автомобильнің)	88
8.2. Тоғынчыларға пастағы полызығ пирерге тимнелген аптечканың пүдізі	90

Пірее кинен пол парза паза саайга кіргеннернің чуртастарын алай ба хазыхтарын арачылап халарда полызығ килген тус угаа түзімнің полча. Чүрекке паза ниик хан ахчатханын тохтадарында ол туста араласчатхан кізілер паза өнетін тимнегліг спецслужбаларда тоғынчатханнар полыс поларлар. Андағ ниме идерге олар өнетін үгречелер. Аннаңар андағ ондайларда пастағы полызығ пирчеткен кізілерге сағамғы тусха килістіре тимнелген үгредіг пособиелер угаа кирек полчалар. Пу полызығлығ көзидіглер (памятка) пу күндегі Россияның паза пасха ханнарның даа пастағы полызыға кирексіністері хоостыра тимнелген. Прай материаллар Россия законодательствозына килістіре көрілгеннер. Пу Памятка хоосты, аннаңар аймах-пасха палығлар паза кинен пол парза пастағы полызығ пирчең ондайларны чохсы киречілепче.

ФГБУ «ЦНИИОИЗ» Россия Минздравының
өөн наука тоғынчызы, м.н.д. Дежурный Леонид Игоревич

1. Ағырығ паза саайланғаннарға пользығ пирчең пастағы иділістер

Син позыңа даа саайға даа кірген кізее пір дее хорғыс чох полчатханын чахсы піліп ал. Саайланған кізіні анаң сыхчатхан сүзүннің нимелернең арачылир үчүн медицинскаяй перчаткаларнаң тузалан. Саайланған кізіні хорғыс чох орынзар сығар (апар).

Саайланғанның сағызындазын (пілінізін) сыныхтабыс. Пілінчек полза, 7 № пунктсар пар. (15 стр. көр).

1. Ағырыг паза саайланғаннарға ползыг пирчең пастагы иділістер

3

Сағызы (пілінізі) чох полза тынчаң орыннарын пос идібіс паза тынызын сыныхтабыс. (16 стр. көр).
Пілінчек полза, 6 № пунктха кір ан. пасх.

4

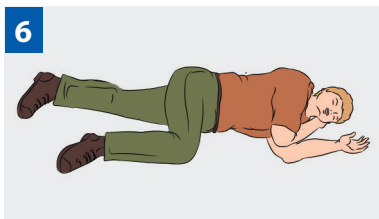
Тынминчатса (позың алай ба пірес кізілер ползыинаң) табырах ползыгыны (телефоннарча: стационарнай – 03, мобильнай – 112) хығыртыбыс.

1. Ағырығ паза саайланғаннарға пользығ пирчең пастағы иділістер

Тынызын паза чүрек тоғызын кізі пользыинаң, тыныс пиріп алай ба көксінең пазып, айландыр.

30 хати пазып 2 хати тынып

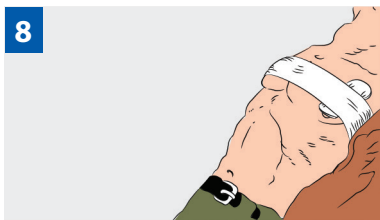

Хақан саайланған кізінің тірілчеткенін сизінзең (алай ба пастағызынох ол пілдіріглер пар полза) тынчаң оңдайларны килістіре тут (хабырғали чатырып).

1. Ағырығ паза саайланғаннарға ползыығ пирчең пастағы иділістер

Пүкүлесе саайланғанни көрібіс. Хан тастына ахчатса, тохтадыбыс (26-36 стр. көр).

Пекелее саайлануанни кјрібіскен соонда, палыиы чирлерін паза поэынуу кјунін часхырадып, пастаыи ползыыи пирібіс (кјзідімге, јтіре паза талалых палыи полза, кјксінеу пик палуап сал). Табырах ползыиыны хыиыртыбыс (хахан ол пастап хыиыртылбаан полза).

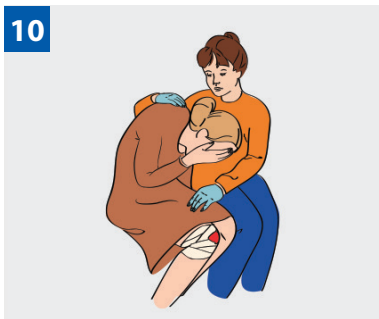
1. Ағырың паза саайланғаннарға ползыыҥ пирчең пастағы иділістер

9

Саайға кірген кізіні палығларына паза көңніне көре, аны истіг иде чатыр сал (80-81 стр. көр).

10

Табырах ползыыҥ паза пасха даа службалар килер алнында ағаа көңнн түзірбеске полыс пир.
Табырах ползыыҥ пирчеңнер килзелер, оларға саайланғанны пирібіс, кирек сурығларға нандырып, кирек ползыыҥ пир.

14

2. Өкпе- чүрек тоғындырар оңдай

2.1. Пос алынча тынчатханын паза сағызында полчатханын піліп алар оңдайларлар

Саайланған кізіні пілінчеткенін піліп алар сылтағнаң аны амыр инңінең хыймырадыбызып, сур: «Хайди сірер полдыңар? Полызығ кирек пе?»

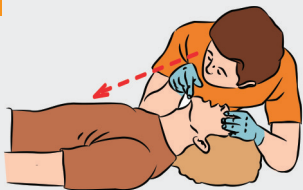

Сурыға нандырбинчатса, полысчыңны хығыртыбыс.

2. Өкпе- чүрөк тоғындырар оңдай

2.1. Пос алынча тынчатханын паза сағызында полчатханын пілін алар оңдайларлар

3

Тынчаң орыннарны пос идібизеңер. Аны пір холыңны саайланған кізінің хамағына салып, ікінчі холыңның салааларынаң ээгінең көдіріп, пазын чоғар идерге кирек. Наахтарыңнаң паза хулааңнаң саайланғанның асхынзар паза пурнунзар ээліп, аның көксінзер көрерге

кирек.

Аның тынызын сизін, сығара үбүрчеткен киині поэыңның наағында пілдірчеткенін сизін, көксінең амыр алай тыныс парын піліп ал (10 секунда аразында).

Пілдіріг:

Профессионал ниместерге тамыр сабызын сыныхтиры аар араҳ пілдірер, аннаңар сағамы тустағы оңдайлар сала ол тоғысты нииктир.

2. Өкпө- чүрөк тогындырар оңдай

2.1. Пос алынча тынчатханын паза сагызында полчатханын шіліп алар оңдайларлар

4

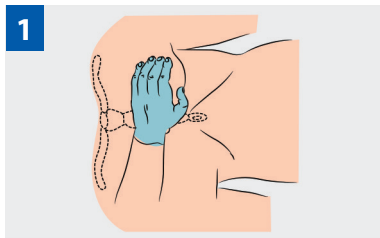

Тыныс чох полза, полысчыңа табырах полызығны хығыртыбызарға чахы: «Кізі тынминча. Табырах полызығны хығыртыбызынар. Искірібіскеннеңер мағаа искіріңер».

2. Өкпе-чүрек тоғындырар ондай

2.2. Көксін пазып иртірчен ондайлар

Хатығ чирде ле чатырып иділче!

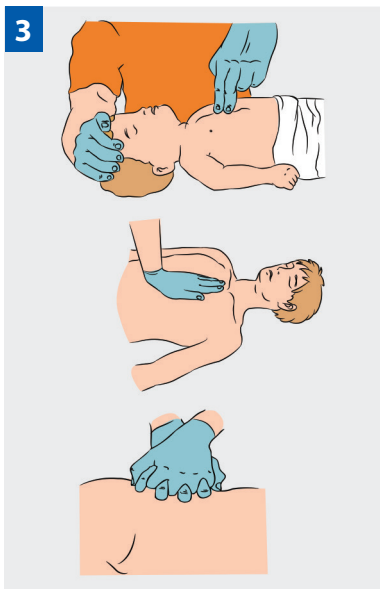
Көксінің ортызынзар айаны чаба салыбыс.

Хан ойлапчатханы көні нимес ондайларда ла пілдістіг полча, көзідімге алза, тыныс пар полза паза пос хыймыраныс полза. Көксінең оорха пірікчеткен чирде көні паза чіке чаба пасхла. Позиңның көксіннің аарынаң ағыриин чаба пас. Чаба пасханының тиреңі – 5-6 см. асхынах полбасха кирек, удаазы 1 минутада 100 пазыстаң асхынах нимес.

2. Өкпе-чүрек тоғындырар ондай 2.2. Көксін пазып иртірчең ондайлар

Хатыҕ чирде ле чатырып иділче!

Хучахтағы палаларға пазысты ікі салаанаң иртірчелер.

Сала улуғ арах палаларға – пір холның айазынаң.

Улуғларға, тізең, айаларның төзіне тіренерге, холның салаалары пиктегде поларға кирек.

2. Өкпе-чүрек тоғындырар ондай

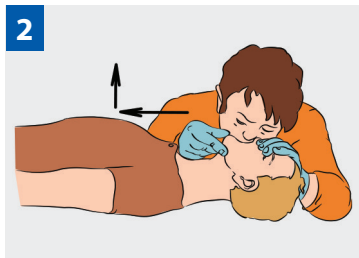
2.3. Тынысты күснөң айландырчаң сөбөн сүрістіре иртірчен ондайлар

1

Саайланғанның пазын ойда салыбыс, пір холыңны аның хамағына салып, паза пірсінең аның ээгін көдіре тудып.

2

Улуғ паза көзіділіг салааларыңнаң саайланғанның пурнун чаба пазыбыс. Аасты чаба пазыбыс, саайланғанның ахсына ікі хати ағырин кире үбүрібіс, 1секунда полғанын на. Саайланғанның нандыра тынарына 1-2 секунда пир. Саайланғанның кире тынчатса көксі көдірілче бе паза нандыра тынчатса тусче бе, сыныхта.

Пілдіріс: Пу меропрятиени іртірчетсе, аптечкаларға кірчеткен өнетін арған тыныс пирчен ниме «аас – өнетін ниме – аас» тузаланары көрілче (88-92 стр. көр).

2. Өкпе-чүрек тоғындырар ондай

2.3. Тынысты күснаң айландырчаң сөөн сүрістіре иртірчен ондайлар

Өкпе –чүректі айылдырарға тохтадарға чарир мындағ ондайларда: 30 хати чаба пазып ікі хати арған тыныс пирерге, хай син кізі дее саайланғанны тірлдірерде араласчатса;

Тынысты күснаң айландырчаң сөөн сүрістіре иртірчен ондайларны тохтат саларға чарир:

- саайланған кізі тірлчеткені пілдірчетсе;
- табырах хығыртығ пользыи килзе;
- майых парған сылтаанда өкпе –чүректі айылдырарға тохтадарға.

2. Өкпе-чүрек тоғындырар ондай

2.4. Геймлихтің приемы хоостыра тынчаң орыннардаң харығ полчатхан нимелерні хыйа идері

1

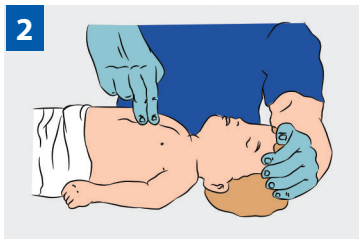

Олғаннарның.

Пілдірігілер: Саайланған кізі кинетін сағызын чідірібіссе, көгерібіссе, тыны хыстыхчатса, чоохтан полбиныбысса.

Удаа олғаннар ойначахтарның кизектерін, конфеттерні, хузухтарны кире тартыныбысчалар. Кічіг паланы позиңның пілегіңзер салып, айаңнаң 5 хати чарын аразынча сабыс.

2

Хачан сабыстар полыспазалар, 5 хати ікі салаанаң кічіг палацахты көксінең пазыбыс. Пу мероприятиелерні пасха предмет сыхханча иртірерге кирек.

2. Өкпе-чүрек тоғындырар ондай

2.4. Геймлихтің приемы хоостыра тынчаң орыннардаң харығ полчатхан нимелерні хыйа идері

3

Улуғларның.

Саайланғанның кистінде турып ал, алнынзар аны ээлдірібіс, холның айазынаң чарын аразынча пис хати тыыда сабыс. Полған на сабыс соонда тулғалған ниме сых парыбысхан ма тіп, сыныхтабыс тур.

4

Тулғаан ниме сыхпаан полза, паза пасха ондайнаң тузалан: саайланғанның кистінде турып, холларыңнаң аны кіндігінің үстүнче хаап, кинетін не пазыбыс. Аны 5 хати пазып толдыр.

2. Өкпе-чүрек тоғындырар ондай

2.4. Геймлихтің приемы хоостыра тынчаң орыннардаң харығ полчатхан нимелерні хыйа идері

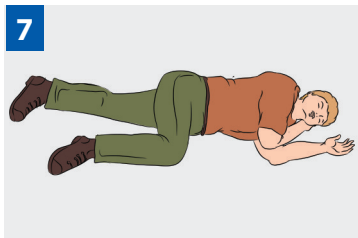
Азах аар ипчилерге алай ба чоон (иттіг) саайланғаннарға істілеріне пазарға чарадылбинча. Чарын аразында сабыстарнаң паста, көксінің алтындағы чардығына чаба пас.

Саайланған сағызын чідірібіссе, табырах полызығны хығыртыбыс, өкпе-чүректі айылдырарға паста. Өкпе-чүректі айылдырарға имчілер килгенче алай ба пос тыныс полғанча тохтатпа.

2. Өкпе-чүрек тоғындырар ондай
2.4. Геймлихтің приемы хоостыра тынчаң орыннардаң харығ
полчатхан нимелерні хыйа идері

7

Пос тыныс сых килзе, саайланғанны
хыйын чатыр сал. Табырах ползығ
килгенче, тынызын сыбыра хайығда тут.

3. Палығлатханнарға паза соона салдырбас ондайларға кіргенерге пастағы пользығ пиргені

3.1. Тастына хан ахчатса, пастағы пользығ

Саайланғанға паза поэыңа даа пір дее ние хорғыс ағылбинчатханында киречілендір. Саайланғанның суух нимелерінең арачыланар үчүн медицинскаяй перчаткаларнаң тузалан. Чох иттірген чирдең саайланғанны хыйа апар (сығар).

Саайланғанның пілінізін сыныхтабыс.

3. Палығлатханнарға паза соона салдырбас оңдайларға кіргенерге пастағы полызығ пиргені

3.1. Тастына хан ахчатса, пастағы полызығ

Саайланған пілінчек полза, табырах (нинче-де ле секунда аразында) най тың хан ахчатхан чирлер пілер сылтағнаң пүкүле көрібіс.

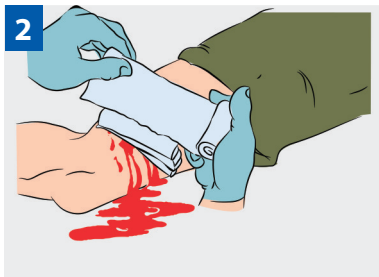
Хан ахчатса, аны тохтадыбыс.

3. Палығлатханнарға паза соона салдырбас ондайларға кіргенерге пастағы пользығ пиргені

3.1. Тастына хан ахчатса, түрчеге тохтадар ондайлар

Палыға тың пазыбыс.

Хыза пасчаң сөргегнең оорап сал.
Палығны нинче-де марля, бинттең алай
ба салфеткаларнаң чабыс. Ұстүн тыыда
палғабыс. Хачан сөргег өл пол парза,
үстүне пазох ла нинче-де туу палғалых
сүбүрек салып, айаңнаң чаба пазыбыс.

3. Палығлатханнарға паза соона салдырбас оңдайларға кіргенерге пастағы пользығ пиргені

3.1. Тастына хан ахчатса, түрчеге тохтадар оңдайлар

Хачан сөргег паза палыға көні пасчатханы кирек пользығ пирбинчетсе алай ба сах андох улуғ тамырдаң (пугтаң, иңнінең) хан ахчатханы пілдір парза, салаадаң тамырны чаба пазыбыс. Аны уғаа тың салаанаң алай ба мунзурухнаң чағынхы сөөктерзер хан тохтаанча чаба пазыбызарға кирек.

Хан хатап ахпас үчүн, тууғ салар алнында пас салған тамырны салба. Майыхчатсаң, хости турчатханнарны позыңның салааларыңны үстүнең пазарға сурынып ал.

3. Палығлатханнарға паза соона салдырбас оңдайларға кіргеннерге пастағы пользығ пиргені

3.1. Тастына хан ахчатса, түрчеге тохтадар оңдайлар

Тамырларны пасчаң точкалар

4

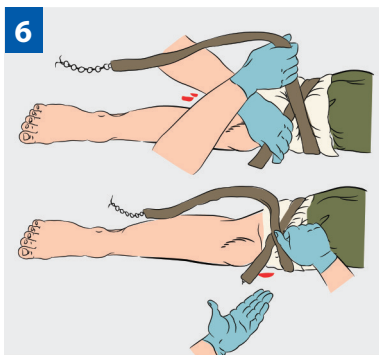
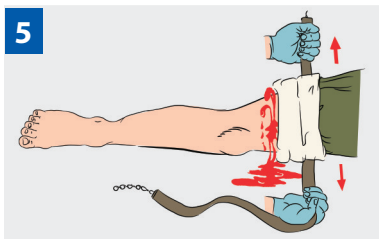
1. Уйғуның
2. Иңнінің
3. Холтыхтың
3. Путтың

Тамырны сөөктерзер чаба пазыбызар орын хан ахчатхан орыннаң үстүнде поларға кирек.

Мойнында – палығның үстүнде алай ба палығ тузында.

3. Палығлатханнарға паза соона салдырбас оңдайларға кіргеннерге пастағы пользығ пиргені

3.1. Тастына хан ахчатса, түрчеге тохтадар оңдайлар

Сөргег – үр нимеске хан ахчатханын тохтатчаң оңдай!

Хан ахчатханын тохтатчаң сөргегні салыбыс.

Ол нымзах түнічек салылча (саайланғанның кип-азах кизектері) палығ үстүне паза хай син полза ағаа чағын.

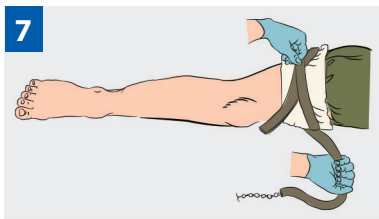
Тууғны алтынзар салыбыс паза сөө тартыбыс.

Тууғны пір хати тартыбыс паза сыныхтабыс хан ағары тохтап парғанында киртініш ал.

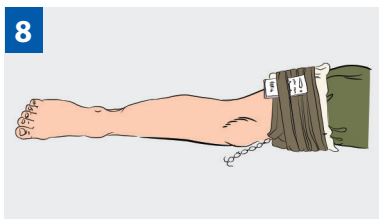
3. Палығлатханнарға паза соона салдырбас оңдайларға кіргенерге пастағы пользығ пиргені

3.1. Тастына хан ахчатса, түрчеге тохтадар оңдайлар

Сөргег – үр нимеске хан ахчатханын тохтатчаң оңдай!

Соондағы тууғларны сала пос арах сал, алнындағызынаң чарымни алып.

Тууғның алтынзар хақан паза хайдағ туста ол салылғанын пас саларға кирек. Тууғны өнетін пағнаң паза шинанаң чаппа. Чайғызын тууғны 1 час, хысхызын - 30 минут тударға чарир.

3. Палығлатханнарға паза соона салдырбас оңдайларға кіргеннерге пастағы ползығ пиргені

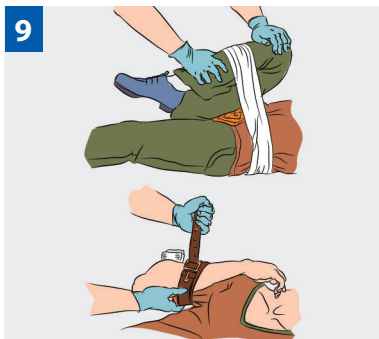
3.1. Тастына хан ахчатса, түрчеге тохтадар оңдайлар

Хачан тууғны салцаң тус ирт парза, а имчі ползығ чох полза мындағ ние ит:

1. Тууғның үстүнде тамырны сааланаң чаба пазыбыс. Тууғны 15 минутаа пос салыбыс.
2. Оңдай пар полза, азах-холға массаж идібіс.
3. Тууғны хатап алында салылған орнынаң үстүнзер салыбыс (хачан андағ оңдай пар полза).
4. Оңдай таап, азах-холға массаж идібіс.

3. Палығлатханнарға паза соона салдырбас ондайларға кіргеннерге пастағы пользығ пиргені

3.1. Тастына хан ахчатса, түрчеге тохтадар ондайлар

Хан чүлнең най тың ахчатса (көзидімге пыхтылардаң) азах-холны тың ээлдірерінең тузалан. Чүлнің тузында нинче-де бинт алай ба поохталых кип-азахты сал сал паза азах-холны ээлдірібіс. Андағ ондайда хол алтына ла кірген пірее нименең алай ба бинтнең тузаланып, азах-холны ээлдіре иде палғабызып, тутыр сал.

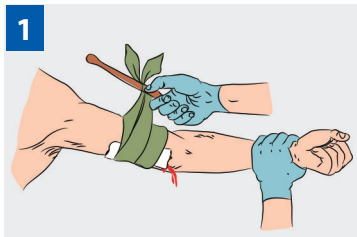

Хан көп чідір салған палығлатханы азахтарын көдіре сал салып чатыр сал.

3. Палығлатханнарға паза соона салдырбас ондайларға кіргенерге пастағы пользығ пиргені

3.1. Тастына хан ахчатса, түрчеге тохтадар ондайлар

Өнетін тууғ чох полза, толғалцаң тууғнаң тузалан:

Хол алтына кірген не нименең иділген толғалцаң тууғнаң (хай пірее истен, платтаң) кип- азах үстүнче алай ба теер үстүнче, ис салып, палғабыс.

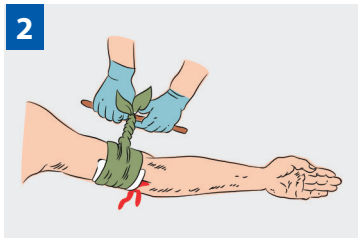
Тоңнах пол парар иде узын палғабызыңар.

Тоңнахха арха (ағас) кир салыңар (алай ба пасха даа ниме), тууғның алтында пол парар иде.

3. Палығлатханнарға паза соона салдырбас оңдайларға кіргенерге пастағы пользығ пиргені

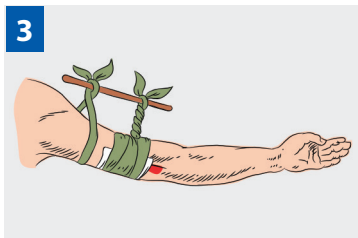
3.1. Тастына хан ахчатса, түрчеге тохтадар оңдайлар

2

Арханы толғап, толғалчаң тууғны хан

3

Арханы тууғ сайалбас үчүн пиктирге кирек.

Толғалчаң тууғ өнетін тууғ чілиок салылча.

3. Палығлатханнарға паза соона салдырбас оңдайларға кіргеннерге пастағы пользығ пиргені 3.2. Саайланғаны тиксі көрібізері

Саайланғанның чуртазына паза хазиина
теелбес үчүн оох парбаанын паза
палығлаттырғанын пілер үчүн пүкүлесе
хазиинның сыныхтағ иртірілче.

Саайланғанның пазын прай өтіре көрібіс.
Аны уғаа сибер паза иптіг ит!
Саайланғанның мойнын көрібіс.

3. Палығлатханнарға паза соона салдырбас оңдайларға кіргеннерге пастағы пользығ пиргені 3.2. Саайланғаны тиксі көрібізері

3

Ситкіп паза сиберли саайланғанның
көксін паза пилін көрібіс.

4

Саайланғанның істін паза
көчиин көрібіс, уғаа ситкіп паза
сиберли ит.

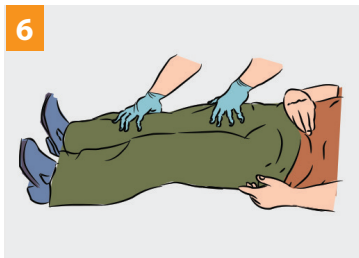
3. Палығлатханнарға паза соона салдырбас оңдайларға кіргеннерге пастағы полызығ пиргені 3.2. Саайланғаны тиксі көрібізері

5

Саайланғанның холларын пүкүле көрібіс.

6

Саайланғанның азахтарын
пүкүле көрібіс.

Хачан саайланғанның чуртазына паза
хазиина харығ полчатхан нимелер
піддір парза, пастағы полызығ пирчең
оңдайларнаң тузаланып, полызығны пир.

3. Палығлатханнарға паза соона салдырбас ондайларға кіргеннерге пастағы полызығ пиргені

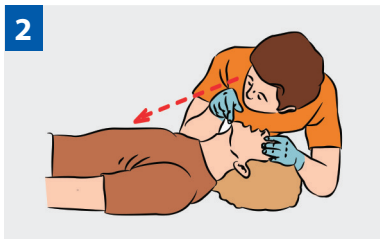
3.3. Пасты палығлат салза, пастағы полызығ пирері

1

Хан ағарын палыға көні пазыш алай ба сөргегнең тuzалынып, тохтадыбыс. Пасха соох ниме сал сал. Табырах имцілер полызиин хығыртыбыс (пос алынча алай ба пірее кізілер полызиинаң).

2

Кізінің пілінізін паза тынызын сыбыра хайығда тут.

3. Палығлатханнарға паза соона салдырбас ондайларға кіргеннерге пастағы полызығ пиргені

3.3. Пасты палығлат салза, пастағы полызығ пирері

Кізі тіріг нимес чіли пілдірчетсе, өкпе-чүректі айылдырарға паста. Табырах имчілер полызиин хығыртыбыс (пос алынча алай ба піресе кізілер полызиинан).

Өкпе-чүректі айылдырарын имчілер килгенче алай ба саайланған кізі пос тынып пастабысханча иртір.

Саайланған кізі пос тынып пастабысса (алай тынызы пар полған полза) хабырғали истіг чатыр сал. Табырах имчілер полызии килгенче тынызын сыбыра хайығда тут.

3. Палығлатханнарға паза соона салдырбас ондайларға кіргеннерге пастағы пользығ пиргені

3.4. Харах паза харах хахпағы палығлат парза, пастағы пользығ пирері

1

Харах паза харах хахпағы палығлат парза, ікі харахха сөргег сал сал (ікі харахты чаппаза, хазых харахтың хыймыранызы ағырығ харахха ағырсымның полар). Табырах имцілер пользиин хығыртыбыс.

Саайланған кізі, холнаң тудынып, үдес чөрчеткен не кізінең хада чөрерге кирек.

3. Палыглатханнарға паза соона салдырбас оңдайларға кіргеннерге пастагы пользыг пиргені

3.5. Пуруннаң хан ахчатса, пастагы пользыг пирері

Пуруннаң хан ахчатса, саайланғанны одыртып, сала пазын алынзар ээлдір сал. Пурунны 15 -20 минутаа чаба пазыбыс. Ол туста саайланған аастаң тынарға кирек!

Пурну үстүне соох ниме сал сал (өл плат, хар, пус).

3. Палыглатханнарға паза соона салдырбас оңдайларға киргеннерге пастагы пользыг пиргені

3.5. Пуруннаң хан ахчатса, пастагы пользыг пирері

3

Саайланған кізсе ханны сығара түкірерге чөп пир (хан хурсахха кір парза, хустыраға айабас).

4

15-20 минут аразына хан тохтабинчатса, табырах имчләр пользиин хығыртыбыс.

3. Палығлатханнарға паза соона салдырбас ондайларға кіргеннерге пастағы полызығ пиргені

3.6. Мойнынаң палығлатханнарға пастағы полызығ пирері

1

Тамырларча хан ахпас иде узучаң тамырны чаба пазыбызанаңар.
Хан ахчатса, палыға көні пазыбызарға кирек.

2

Хақан мойын тузында сын парғанға чігленіс полза (пасха түссе, хақан ағырығ кизи мойында ағырыға сылтанчатса) аны холнаң тут саларға күстен.
Хақан саайланғанни пірее чирзер апарарға алай ба сидік орыннардаң сығарара кирек полза, табырах имчілер полызиин

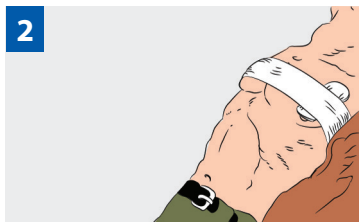
хығыртыбыс (пос алынча алай ба пірее кизілер полызииннаң).

3. Палығлатханнарға паза соона салдырбас оңдайларға кіргеннерге пастағы пользығ пиргені

3.7. Көксінең палығлатханнарға пастағы пользығ ширері

Пілдіріглер: көксіндегі палығның хан ахчатханы (көбіктеніп паза палығ өтіре кии кірчеткені). Палығда пасха нимелер чох полза, аяңнаң аны чабыс паза андар кии кірерге ширбе. Өтіре палығ полза, аның сыхчаң паза кірчең чирлерін туйухтабыс.

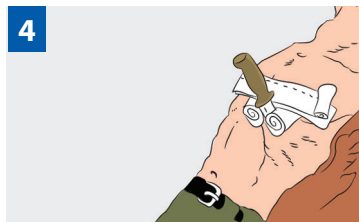

Кии кірбес материалнаң палығны чабыс (пиктеп сал аны), анаң сөррегнең алай ба пластырьнаң чабыс.

3. Палығлатханнарға паза соона салдырбас ондайларға кіргенерге пастағы пользығ пиргені 3.7. Көксінең палығлатханнарға пастағы пользығ ширері

Саайланғанны сала одыртып сал. Истең
иділген нименең палыға соох чаба сал
саларға кирек.

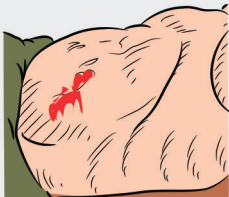

Палығда пірее пасха ниме урунза, бинттен
тимнсен оранчыхтаң сөргегнең алай ба
пластырьнаң даа аны туттыр саларға
кирек. Саай полған чирде палығдаң пасха
нимелерні сығарарға чарадылбинча.
Табырах имчілер пользыин хығыртыбыс
(пос алынча алай ба пірее кізілер
пользыинан).

3. Палығлатханнарға паза соона салдырбас оңдайларға кіргеннерге пастағы пользығ пиргені

3.8. Істің палығлатханнарға пастағы пользығ ширері

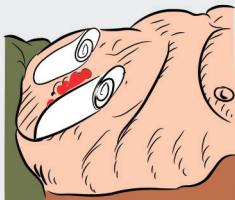
1

Тастына сых парған істі харынны нандыра суғарға чарадылбинча.

Саайланғанға азыранарға паза суғ ізерге чарадылбинча. Сухсумын пастырар иде ирнілерін өллебіс тур.

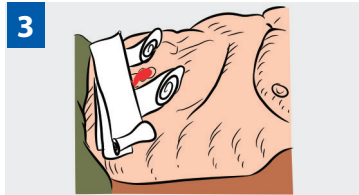
2

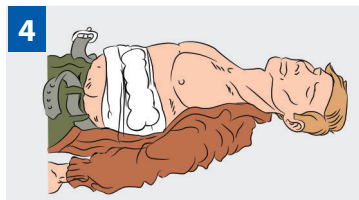
Тастына сых парған істі харынның ибіре марлялығ бинттернең иділген арғаахтарны ибіре сал сал (тастына сых парған істі харынны арачыла).

3. Палығлатханнарға паза соона салдырбас ондайларға кіргенерге пастағы пользығ пиргені

3.8. Істің палығлатханнарға пастағы пользығ ширері

Арғаахтарның үстүне сөргеглер салыбыс. Тастына сых парған істі харынны чаба тың паспин, харнына чапсыра сөргеп сал.

Сөргеге соох сал сал

Саайланғанны соохха алдыртарынаң арачылап сал. Чылығ кип –азахнаң паза чорғаннарнаң чаап сал. Табырах имцілер пользиин хығыртыбыс (пос алынча алай ба піресе кізілер пользиинан).

3. Палығлатханнарға паза соона салдырбас оңдайларға кіргеннерге пастағы пользығ пиргені

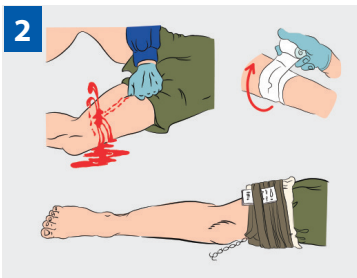
3.9. Азах-холларын палығлатханнарға пастағы пользығ пирері

1

Саайланғанға паза поэңа даа пір дее ние хорғыс ағылбинчатханында киречілендір. Чох иттірген чирдең саайланғанни хыйа апар (сығар). Табырах имчілер пользыин хығыртыбыс (пос алынча алай ба пірее кізілер пользыинаң).

2

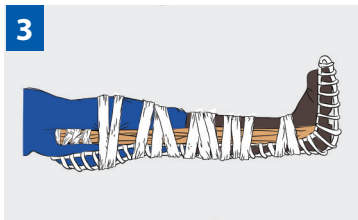

Тастына хан ахчатханын тохтадыбыс (26-36 стр. көр).

3. Палығлатханнарға паза соона салдырбас ондайларға
кіргеннерге пастағы полызығ пиргені

3.9. Азах-холларын палығлатханнарға пастағы полызығ пирері

3

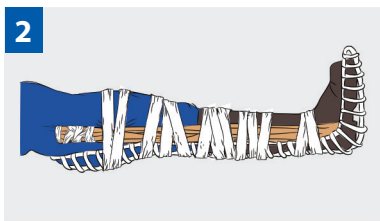

Саайланғаны пос ондайынаң пірес чирзер
апарарға итсер, сынған орыннарны
өнетін шиналарнаң алай ба урунған на
нимелер полызиинаң (чарды, салаалар)
хыймырабас иде кип-азах үстүне тыыт
саларға кирек.

3. Палыглатханнарға паза соона салдырбас ондайларға кіргеннерге пастағы пользыг пиргені 3.10. Хыймырабас иде ит салар ондайлар

Сынған орыннаң үстүнче паза алтынча хыймырабас иде палғап салып, апарарға чарир.

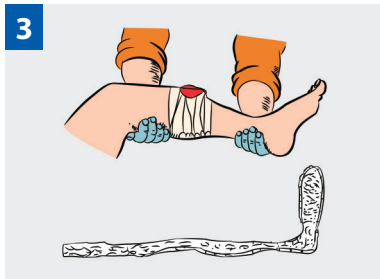

Хыймырабас иде туттырчаң нимелер орнына шиналар алай ба пірее чалбах нимес нима-нооларны : линейкаларны, фанераларны, картонны, ағазактарны паза даа пасх. тузаланарға чарир. Шиналарның паза пасха даа тузаланчаң нима-ноонң

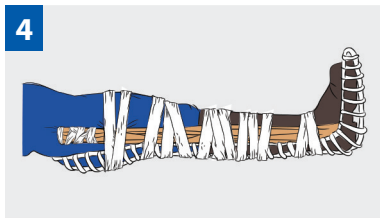
устыг пастары түзеділіп, палғалых поларға киректер. Шинаны салған соонда пластырьнаң алай ба бинтнең тыыт саларға кирек. Сөөктер сынған полза, шинаны кип-азах паза маймахтың үстүне салчалар.

3. Палығлатханнарға паза соона салдырбас оңдайларға кіргеннерге пастағы пользығ пиргені

3.10. Хыймырабас иде ит салар оңдайлар

Хачан сынған сөөктер тастында ползалар, андағ орыннарзар шинаны саларға чарадылбинча.

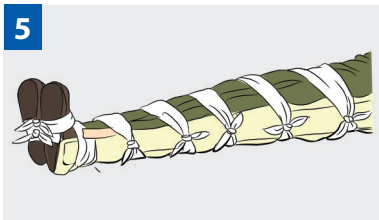

Шинанны прай азах-хол узуныңа (сынған чирінең пасха) тыыда палғап саларға кирек, че хан ойлааны сайбалбазын тіп. Азах алтында сынған полза, шиналарны ікі саринаң саларға кирек.

3. Палыҕлатханнарға паза соона салдырбас оңдайларға кіргенерге пастаҕы пользыҕ пиргені

3.10. Хыймырабас иде ит салар оңдайлар

5

Шиналар алай ба пасха даа тузаланчаң
ниме –ноо чох полза, сынған азахты
хазых азахсар чаба палҕап саларға чарир,
а холны, тізең, – итке.

6

Саайланғанны соохтаң арачыла,
чылыҕ паза тадылыҕ ісчең суух
ниме пир.

4. Саайланып соона салдырбас ондайларға киргеннерге пастағы пользыг пиргені

4.1. Ізиг нимее палыглат салғаннарға пастағы пользыг пиргені

Сағаа пір дее ниме хорғыс ағылбинчатханында киртініп ал. Саайланағанни тохтаат. Аны чирге чатырып ал.

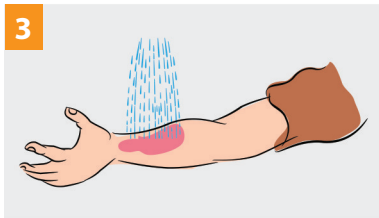

Көйчеткен кип –азаан хайдаг даа ондайнаң үзүрібіс (көзідімге , пірес көйбинчеткен иснең үстүне чабыс). Табырах имчілер пользиин хығыртыбыс (пос алынча алай ба пірес кізілер пользиинаң).

4. Саайланып соона салдырбас оңдайларға киргеннерге пастағы пользыг пиргені

4.1. Ізіг нимее палығлат салғаннарға пастағы пользыг пиргені

3

Көйген орынны 20 минутага сугнаң соот сал.

4

Торсылаңнарны кизіп, көрерге чарабас. Палығдаң чапсын парған кип –азахты паза пасха даа ниме –нооларны аларға чарабас. Көйген орыннарны арыг сүбүрекнең палғабыс паза сүбүрек үстүне соот ниме сал сал. Нинче хынғанча ісчең ниме пир.

4. Саайланып соона салдырбас оңдайларға кіргеннерге пастағы пользыг пиргені

4.2. Ізиге (күн ізиине) саптырғаннарға пастағы пользыг пиргені

1

Кўнге саптырған танығлар полза (ит ізеені, пас ағырии, пас айлахтанғаны, хустырғаны, чўрек тың сапханы,тыны аар полғаны) саайланғанны сөрөн, соох арах , чилге үбўртчеткен чирзер апар сал (азых көзенек хыринзар, көлексер).

4. Саайланып соона салдырбас ондайларга киргеннерге пастагы пользыг пиргені

4.2. Ізиге (күн ізине) саптырганнарға пастагы пользыг пиргені

Кізі тіріг нимес чіли пілдірчетсе, өкпе-чүректі тоғындырарға паста. Табырах имчілер пользиин хығыртыбыс (пос алынча алай ба пірее кізілер пользиинан).

Өкпе-чүректі айылдырарын имчілер

килгенче алай ба саайланған кізі пос тынып пастабысханча иртір.

Саайланған кізі пос тынып пастабысса (алай тынызы пар полған полза) хабырғали истіг чатыр сал. Табырах имчілер пользии килгенче тынызын сыбыра хайығда тут.

4. Саайланып соона салдырбас оңдайларға кіргеннерге пастағы пользыг пиргені

4.2. Ізиге (күн ізиине) саптырғаннарға пастағы пользыг пиргені

Соох суғда өллеен сүбүрек, марля алай ба чазынчахты пазына, холтых алтына, мойнына паза пыхтыларға сал сал.

Саайланғанның сиирлері тартылчатса, палығлаттырбас үчүн, аның пазын паза көксін тут.

Сағызы кір килзе, саайланғанға соох суғ пир.

4. Саайланып соона салдырбас ондайларға киргеннерге пастағы пользыг пиргені

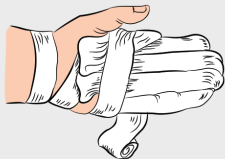
4.3. Иді тың соохха тооп парғаннарға пастағы пользыг пиргені

1

Саайланғанни чылыг орынзар кир сал.
Соохха тооп парған чирлерін чылыг
нимелернең ораап сал.
Соохха тооп парған чирлерін тастынаң
най табырах ізідерге чарабас.

2

Хан ойлиры айландырылза, істінде
чылыг пол килерге кирек.
Соохха тооп парған чирлерні харнаң
чысхылирға чарадылбинча!

4. Саайланып соона салдырбас ондайларға киргеннерге пастағы пользыг пиргені

4.3. Прай иди тың соохха тооп парғаннарға пастағы пользыг пиргені

3

Саайланғанни чорғаннаң оорап сал, кирек полза, хуруғ кип –азах кизірт сал.

Нинче киреенче тадылыг изіг суух ниме пир. Изіг чииснең азырап сал.

Араға пирерге чарадылбинча!

4

Табырах имчілер пользыин хығыртыбыс (пос алынча алай ба піресе кизілер пользыинаң).

4. Саайланып соона салдырбас ондайларға киргеннерге пастағы пользыг пиргені

4.4. Прай иді тың соохха тооп парғаннарға пастағы пользыг пиргені

1

Постың чуртазына хорғыс чох полар иде, саайланғанни саай полған орыннаң сығарарға күстен.

2

Саайланғанни чылыг чирзер кир (чорғаннаң оорап сал, кирек полза, хуруғ кип –азах кизірт сал). Табырах имчілер пользыин хығыртыбыс (пос алынча алай ба пірес кизілер пользыинаң).

4. Саайланып соона салдырбас ондайларға киргеннерге пастағы пользығ пиргені

4.4. Прай иді тың соохха тооп парғаннарға пастағы пользығ пиргені

3

Саайланған кiзi сағызында полза, нинче кирсенче тадылығ iзiг суух ниме пир. Iзiг чииснең азырап сал.

Араға пирерге чарадылбинча!

4. Саайланып соона салдырбас ондайларға киргеннерге пастағы пользыг пиргені

4.5. Оох парза, пастағы пользыг пиргені

4.5.1. Ахсынаң кирген нимесе оох парза, пастағы пользыг пиргені

Табырах имчілер пользиин хыгыртыбыс (пос алынча алай ба піресе кізілер пользиинан).

Хайдаг ондайнаң мындаг ниме пол парғанын піліп ал (кізі имнернең оох парған полза, килген имчілерге имнернің тастындағы оорандызын пир).

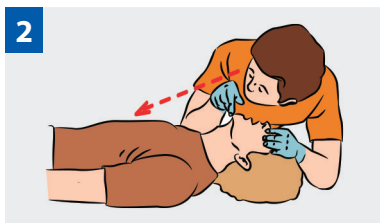
Саайланған кізі пілінчек полза, аның хурсағын чууныбызарға полыс пир. Нинче-де стакан чылыг суғны ізіртібіс. Полған на 30 -500 мл. суғ іскен соонда, салааларнаң тілнең төзіне пазып, хустырарға кирек. Прай хурсахты чуунарға тузаланчаң суғның сині 2, 5 – 5 литр поларға кирек. «Чуунған суғ арыг» полғанча хурсахты чуунарға кирек.

Кізі пілінминчетесе хурсахты суғнаң арығлирға чарабас!

4. Саайланып соона салдырбас ондайларға киргеннерге пастағы пользыг пиргені

4.5. Оох парза, пастағы пользыг пиргені

4.5.1. Ахсынаң кирген нимес оох парза, пастағы пользыг пиргені

Саайланған кизи сағызы чох полза, постынызын аның сыныхтабыс.

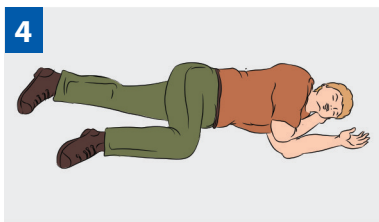

Кизи тиріг нимес чили пілдірчетсе, өкпе - чүректі айылдырарға паста. Табырах имчiler пользиин хығыртыбыс (пос алынча алай ба піресе кизилер пользиинан).

4. Саайланып соона салдырбас ондайларға киргеннерге пастағы пользыг пиргені

4.5. Оох парза, пастағы пользыг пиргені

4.5.1. Ахсынаң кирген нимесе оох парза, пастағы пользыг пиргені

Өкпе - чүректі айылдырарын имчілер килгенче алай ба саайланған кизи пос тынып пастабысханча иртір.

Саайланған кизи пос тынып пастабысса (алай тынызы пар полған полза) хабырғали истіг чатыр сал. Табырах имчілер пользии килгенче тынызын сыбыра хайығда тут.

4. Саайланып соона салдырбас ондайларға киргеннерге пастағы полызыг пиргені

4.5. Оох парза, пастағы полызыг пиргені

4.5.2. Тынчаң орыннардаң кирген нимее оох парза, пастағы полызыг пиргені

1

Постың паза саайланғанның чуртастарына хорғыс чох полар иде, саайланғанни саай полған орыннаң сығарарға күстен алай ба көзенектерні ас сал, полған орынны өтіре саптырыбыс. Угарлыг сазыг кииге оох парғанының пілдіріглері: харахтар ачысханы, хулахта

суулас турғаны, пас ағырии, оохтырғаны, сағыс чідіргені, теер хызарғаны.

Чуртаста тузаланчаң сазыг кииге оох парғанының пілдіріглері: пас аар полғаны, пас айланғаны, хулахта суулас турғаны, оохтырғаны, чүрек тың сабылғаны, уйғуланғаны, сағыс чідіргені, көгергені.

4. Саайланып соона салдырбас ондайларға киргеннерге пастағы полызыг пиргені

4.5. Оох парза, пастағы полызыг пиргені

4.5.2. Тынчаң орыннардаң кирген нимее оох парза, пастағы полызыг пиргені

2

Позы тынчатханын піліп ал.

3

Табырах имчілер полызиин хығыртыбыс (пос алынча алай ба пірее кізілер полызиинаң).

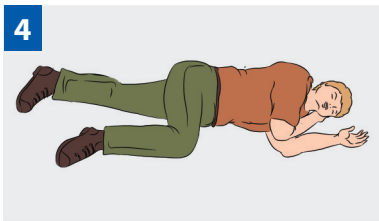
Өкпе-чүректі айылдыарын имчілер килгенче алай ба саайланған кізі пос тынып пастабысханча иртір.

4. Саайланып соона салдырбас ондайларға кіргеннерге пастағы полызығ пиргені

4.5. Оох парза, пастағы полызығ пиргені

4.5.2. Тынчаң орыннардаң кірген нимее оох парза, пастағы полызығ пиргені

4

Саайланған кизи пос тынып пастабысса (алай тынызы пар полған полза) хабырғали истіг чатыр сал. Табырах имчілер полызии килгенче тынызын сыбыра хайығда тут.

4. Саайланып соона салдырбас ондайларга киргеннерге пастагы пользыг пиргені

4.6. Электрической токка саптырганнарга пастагы пользыг пиргені

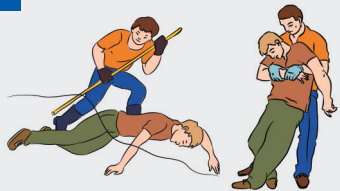
1

Позыңның чуртазыңа харыг полчатхан нимелерні чох ит.

Ондай пар полза, токты пирчеткен орынны үзүрібіс. Саайланғанзар кічіг хаалағларнаң чирче чаба пас. Піресе хуруғ, ток иртірбинчеткен нименең тuzаланып, (ағас алай ба пластик) проводты түзіре сабыс. Саайланғанны 10 метр ырахха эмек чирге теңен чирден алай ба тыдыстыг тімелдең хыйа сөртеп аларға кирек.

2

Пу чөптер кизи чуртаста тuzаланчаң электрической токка саайланған полза, килистіре поларлар.

4. Саайланып соона салдырбас ондайларға киргеннерге пастағы пользыг пиргені

4.6. Электрической токка саптырганнарға пастағы пользыг пиргені

Кізі пос ондайынча тынчатханын сизін.

Кізі тіріг нимес чіли пілдірчетесе, өкпе - чүректі айылдырарға паста. Табырах имчїлер пользыин хығыртыбыс (пос алынча алай ба пірее кізілер пользыиинаң. Өкпе-чүректі айылдырарын имчїлер килгенче алай ба саайланған кізі пос

тынып пастабысханча иртір.

4. Саайланып соона салдырбас ондайларға киргеннерге пастағы полызыг пиргені

4.6. Электрической токка саптырганнарға пастағы полызыг пиргені

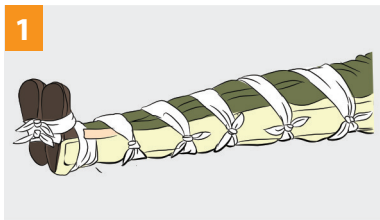
5

Саайланған кизи пос тынып пастабысса (алай тынызы пар полған полза) хабырғали истіг чатыр сал. Табырах имчілер полызии килгенче тынызын сыбыра хайығда тут.

4. Саайланып соона салдырбас ондайларға кіргеннерге пастағы пользыг пиргені

4.7. Оолыг чыланнар ызырыбысса, пастағы пользыг пиргені

Ызыртырған орынны хыймырабас иде туттыр сал. Азағың ызыртыр салған ползаң, аны пасха азааңа чаба палғап сал.

Холыңны ызырт салған ползаң, аны ээлдіріп , идіңе чаба палғаттыр сал.

4. Саайланып соона салдырбас ондайларга киргеннерге пастағы пользыг пиргені

4.7. Оолыг чыланнар ызырыбысса, пастағы пользыг пиргені

Кізі тіріг нимес чіли пілдірчетесе, өкпе - чүректі айылдырарға паста. Табырах имчїлер пользиин хыгыртыбыс (пос алынча алай ба пірее кізілер пользиинан. Өкпе-чүректі айылдырарын имчїлер килгенче алай ба саайланған кізі пос

тынып пастабысханча иртір.

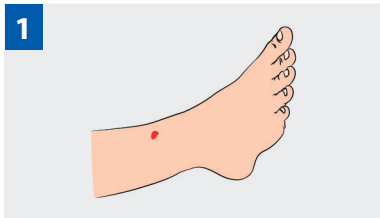

Саайланған кізі пос тынып пастабысса (алай тынызы пар полған полза) хабырғали истіг чатыр сал. Табырах имчїлер пользиин килгенче тынызын сыбыра хайыгда тут.

4. Саайланып соона салдырбас оңдайларға киргеннерге пастағы ползыыг пиргені

4.8. Хурт-хоостар ызырыбысса, пастағы ползыыг пиргені

1

Пірсє хурт-хоосха
ызыртыбыссаң, іңезін

2

Ызыртхан чирге пірсє соох нимє
салыбыс.
Кізі иді-ханына киліспинчеткен нимелер
сых килзелер, имчїзер айланарға кирек.
Саайланғанның хазиин имчї килгенче
хайығда тудып, сыныхтирға кирек.

4. Саайланып соона салдырбас ондайларға киргеннерге пастағы пользыг пиргені

4.9. Харах кинен пол парза, пастағы пользыг пиргені

1

Харах піресе химической өртке палығлал парза алай ба харахха піресе пасха нима кір парза, сиберли харах хабын салааларнаң азыбыс, анаң арығ суғнаң чууныбыс (киліссе комнатаның чылиинча). Харахты чуунчатса, суғ пуруннаң чыхчозар ағарға кирек.

2

Харах паза харах хахпағы палығлал парза, ікі харахха сөргеғ сал сал (ікі харахты чаппаза, хазых харахтың хыймыранызы ағырығ харахха ағырсымнығ полар). Табырах имчләр пользиин хығыртыбыс (пос алынча алай ба піресе кізіләр пользиинан).

Саайланған кізі, холнаң тудынып, үдес чөрчеткен не кізінең хада чөрерге кирек!

4. Саайланып соона салдырбас ондайларга киргеннерге пастағы пользыг пиргені

4.10. Кізі тал парза, пастағы пользыг пиргені

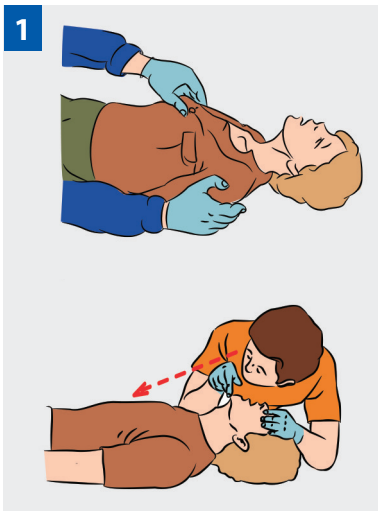

Пілдіріглері: үр нимеске сағыс чідіргені, ах тос пол парғаны. Саайланғанны хабырғали пик чаттыр сал, галстугын систібіс, көгенеенің үстүндегі мархаларын систібіс, ыстанының хурын пос салыбыс , маймаан суурыбыс, арыг кии кірерін сыныхта.

Саайланғанның сағызы 3-5 минута аразына кірбинчетсе, табырах имчілер пользиин хығыртыбыс (пос алынча алай ба пірее кізілер пользиинаң).

Сағыс чідіргеннің сылтиин піліп алардаңар, хайди даа имчізер айланарға кирек полар.

4. Саайланып соона салдырбас ондайларға киргеннерге
пастағы пользыг пиргені
4.11. Чүректен хомай польбысса, пастағы пользыг пирері

Пілдіріглер: Сол саринзар парчатхан көксінде кинетін ағырығ, ол парардан хорығып, чүрек тың сабылчатса, тын тар полчатса.

Саайланған кізі пілінчек полза, ағаа арығ киинен тынчаң ондай пир, тарғынчах киш –азахтың мархаларын систібіс, истіг иде чаттыр (одырт) сал.

Саайланған кізі пілінчек полбаза, тынызы пар ба тіп сыныхтабыс.

4. Саайланып соона салдырбас ондайларга киргеннерге пастағы пользыг пиргені

4.11. Чүректен хомай польбысса, пастағы пользыг ширері

2

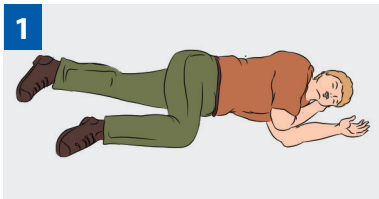
Тіріг нимес чіли пілдірчетсе, өкпе-чүректі айылдырарға паста.

Табырах имчілер пользыин хығыртыбыс (пос алынча алай ба пірес кізілер пользыинаң).

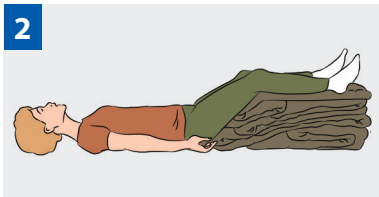

Өкпе-чүректі айылдырарын имчілер килгенче алай ба саайланған кізі пос

5. Саайланганны пик иде хабырғали чатыр салары

1. Сағызы чох полза.
2. Удаа оохтырчатса.
3. Пилі алай ба көчии көй парған полза.

Тізектерні көдіре ээлдіріп, пилінде чатханы

1. Істінең палығлатхан полза.
2. Хачан хан көп ах парған, алай ба істінде хан ахчатханға чігленіс полза.

5. Саайланғанны пик иде хабырғали чатыр салары

3

Тізектер алтына орамчых салылған паға чілі полғаны.
Көчіктің сөөктері сынғанына чігленіс

4

Одырып алай ба сала ла одырып полғаны.
Көксінең палығлатхан полза.

5

Көні хатығ чирде пилінде чатханы.
Оорха палығлаттырғанға чігленіс полза.

6. Саайланғанны автомобильнең алай ба піресе кірерге сидік орыннаң сығарары

Иң пастап посха хорғыс полбинчатханын сизінеңер!

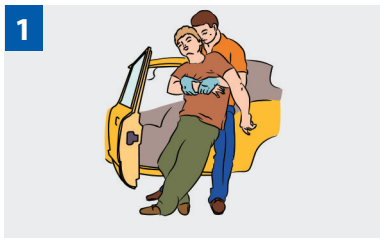
Хачан саайланғанны сығарарға кирек:

- Автомобильде үр тудылчатхан бензин чызы полза.
- Автомобиль істінде ыс полза паза күйчеткен чілі пілдірчетсе.
- Саайланғанға автомобильнің істінде аар палығлар паза хомай көнні үчүн полызығ пир полбинчатса.

Хомай күн турчатхан үчүн саайланғанны автомобильде халғызарға чарабинчатса (соох, чылыдар ондай чох полза).

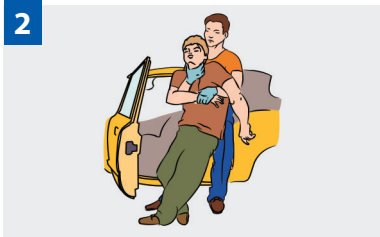
6. Саайланғанны автомобильнең алай ба піресе кірерге сидік орыннаң сығарары

1

Мойынны холнаң тутшин сығарары Саайланғанны стан хурынаң алай ба пасха даа хурнаң на тудынып , учазынча сала айландыр саларға. Холларыңны аның холтых алтынзар суғыбызып, сааайланғанның пір холының пілегінең тудыбызарға кирек. Саайланғанны сығар килерге.

2

Мойынны холнаң тудып сығарары Ёстүнде пазылған хоостыра тудынарға кирек. Ол туста саайланғанның ээлдірген чығанағын чағын тудып, пос холынаң ээгін тудып, пазын позиңның көксіңе чаба пас саларға кирек.

Саайланғанны сығар килерге. Автомобильнең сығарған соонда, саайланғанны хорғыс чох орынзар апар саларға кирек.

7. Саайланғаннарны пір орыннаң пасха орынзар апарар ондайлар

7.1. Тиксі тудынчаң ондайлар

Оорха мойын тузында палығлал парғанға чігленіс полза, пасты мойыннаң хада тибіретпес иде сал саларға кирек.

Пасхыс үстүнче сығарчатса (транспортсар кирчетсе) саайланғаннын пазын алнынзар апарчалар.

Пасхыс алтынзар апарчатса (транспорттаң сығарчатса) саайланғаннын азахтарын алнынзар апарчалар.

Хан көп чідір салған саайланғанни апарчатса, аның азахтары пазынаң көдіре поларға киректер.

Саайланғанни алнында апарчатхан кізі азахтар алтынзар ситкіп көріп, соонда парчатханына прай харығ полчатхан нимелердеңер чоохтап турча.

Саайланғанни соонда апарчатхан кізі аның көңнін сизініп одырча, кирек полза, чахығлар пирче: «Тохта! Оохтырча!» алай ба «Тохта! Сағызын чідір салды!».

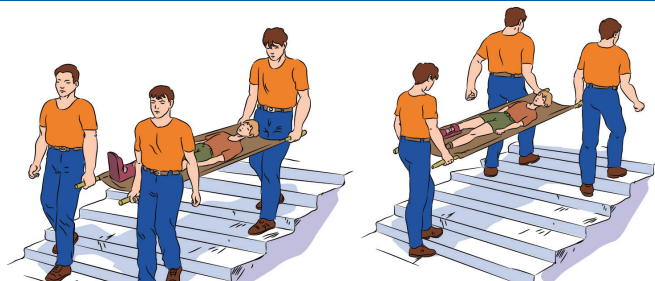
7. Саайланғаннарны пір орыннаң пасха орынзар апарар ондайлар

7.2. Саайланғаннарны палығлатхан орыннаң пасха орынзар апарар ондайлар

Саайланғаннарны пір орыннаң пасха орынзар апарарчтса, пір тиңе пастырарға чарабас!

7. Саайланғаннарны пір орыннаң пасха орынзар апарары
7.2. Саайланғаннарны палығлатхан орыннаң пасха орынзар апарар ондайлар
7.2.1. Өнетін тимнелген щиттер (ағастар) тузаланып,
саайланғаннарны пір орыннаң пасха орынзар апарары

Саайланғаннарны пір чирдең пасха чирзер апарарчатса, пір тиңе пастырбасха кирек!

Өнетін тимнелген щиттер (ағастар) чох полза, хайдағ даа нимелернең тузаланарға чарир (ізік, хатығ фанера чачыннары, саналар, одырчыттар, чорғаннар паза даа пасха килістіре нимелер).

7. Саайланғаннарны пір орыннаң пасха орынзар апарары
7.2. Саайланғаннарны палығлатхан орыннаң пасха орынзар апарар ондайлар
7.2.2. Урунған на нимелернең тузаланып, саайланғаннарны пір орыннаң пасха орынзар апарары

8. Пастағы полызығ пирерге тимнелген аптечкаларның пүдізі

8.1. Автомобильлерде пастағы полызыға тимнелген аптечкаларның пүдізі

1. Түрчеге тастына хан ағарын тохтатчаң паза палығны палғачаң ниме-ноолар:
 - 1.1. Хан ағарын тохтатчаң тууғ – 1 шт.
 - 1.2. Марлядаң бинт (имнег, стерильнай нимес 5м x 5см – 2 шт.
 - 1.3. Марлядаң бинт (имнег, стерильнай нимес 5м x 10см – 2 шт.
 - 1.4. Марлядаң бинт (имнег, стерильнай нимес 7м x 14см – 1 шт.
 - 1.5. Марлядаң бинт (имнег, стерильнай 5м x 7см – 2 шт.
 - 1.6. Марлядаң бинт (имнег, стерильнай 5м x 10см – 2 шт.
 - 1.7. Марлядаң бинт (имнег, стерильнай 7м x 14см – 1 шт.
 - 1.8. Палғачаң пакет (стерильнай – 1 шт.
 - 1.9. Марлядаң салфеткалар паза имнег стерильнай 16 x 14 см N10 – 1 уп. асхынах нимес.
 - 1.10. Лейкопластырь бактерициднай 4 см x 10 см асхынах нимес – 2 шт.
 - 1.11. Лейкопластырь бактерициднай 1,9 см x 7,2 см. асхынах нимес – 10 шт.
 - 1.12. Лейкопластырь рулонный 1 см x 250 см асхынах нимес – 1 шт.

8. Пастағы ползыығ пирерге тимнелген аптечкаларның пўдізі
8.1. Пастағы ползыығ пирерге тимнелген аптечканың пўдізі
(автомобильнің)

2. Өкпе-чўрек тоғындырар имнег ниме-ноолар:

2.1. Арған тыныс пирер ўчўн тимнелген ниме-ноо «Аас – ниме-ноо – аас» – 1 шт.

3. Имнеге кирек аннаң

3.1. Хыпты – 1 шт.

3.2. Имнег ілтектер размер М – асхынах нимес – 1 пара

3.3. Пастағы ползыығ пирерде аптечканаң (автомобильде тuzаланчаң) тuzаланчаң чөптер – 1 шт.

3.4. Футляр – 1 шт.

8. Пастағы пользығ пиерге тимнелген аптечкаларның пүдізі

8.2. Тоғынчыларға пастағы пользығ пиерге тимнелген аптечкаларның пүдізі

1. Түрчеге хан тохтатчаң паза палығларны палғабысчаң имнег ниме-ноолары:
 - 1.1. Хан тохтатчаң тууғ 5 м x 5 см – 1 шт.
 - 1.2. Марлядаң бинт (имнег, стерильнай нимес) 5м x 5см – 1 шт.
 - 1.3. Марлядаң бинт (имнег, стерильнай нимес) 5м x 10см – 2 шт.
 - 1.4. Марлядаң бинт (имнег, стерильнай нимес) 7м x 14см – 1 шт.
 - 1.5. Марлядаң бинт (имнег, стерильнай) 5м x 7см – 1 шт.
 - 1.6. Марлядаң бинт (имнег, стерильнай) 5м x 10см – 2 шт.
 - 1.7. Марлядаң бинт (имнег, стерильнай) 7м x 14см – 2 шт.
 - 1.8. Палығлар палғачаң пакет (стерильнай, тастынаң туйух) – 1 шт.
 - 1.9. Марлядаң имнег стерильнай салфеткалар паза 16 x 14 см N10 – 1 уп. асхынах нимес
 - 1.10. Лейкопластырь бактерициднай 4 см x 10 см – асхынах нимес 2 шт.
 - 1.11. Лейкопластырь бактерициднай 1,9 см x 7,2 см асхынах нимес – 10 шт.
 - 1.12. Лейкопластырь рулоннай 1 см x 250 см асхынах нимес – 1 шт.

8. Пастағы полызыҕ пирерге тимнелген аптечкаларның пүдізі

8.2. Тоғынчыларға пастағы полызыҕ пирерге тимнелген аптечкаларның пүдізі

2. Өкпе-чүрек тоғындырар имнег ниме-ноолар:

2.1. Арған тыныс пирер үчүн тимнелген ниме-ноо «Аас – ниме-ноо – аас» алай ба өкпелерге арған тыныс пирчен ізепте ал чөрчен хоца – 1 шт.

3. Имнеге кирек аннаң даа пасха нимелер:

3.1. Листернің хоостыра сөргегні хыплачаң хыпты – 1 шт.

3.2. Чачыннаң иске төөй арах иділген стерильнай салфеткалар 12,5 x 11,0 см асхынах нимес – 5 шт.

3.3. Имнег стерильнай нимес хоца 3 хадыл истең пағларнаң паза резинканаң палғалған – 2 пара.

3.4. Стерильнай нимес 3 хадыл резинканаң алай пағларнаң палғалған тканьнаң иділбеен маска – 2 шт.

3.5. Чылыҕ арачылачаң чабынчах 160 x 210 см асхынах нимес – 1 шт.

8. Пастағы полызығ пирерге тимнелген аптечкаларның пүдізі
8.2. Тоғынчыларға пастағы полызығ пирерге тимнелген
аптечкаларның пүдізі

4. Аннаң даа пасха

4.1. Английской молат тоғылах хаптырғастар 38 мм асхынах
нимес – 1 шт.

4.2. Имненчең ниме-нооларны тузаланчаң ондайлары, хоостығ
көзіділген чөптер пастағы полызығ тоғынчыларға пирері – 1 шт.

4.3. Футляр алай ба хапчых санитарнай – 1 шт.

4.4. Танығлар идерге талалчаң блокнот А7 асхынах нимес – 1 шт.

4.5. Авторучка – 1 шт.

1-1-2

ЭКСТРЕННАЙ СЛУЖБАЛАРНЫ ПИР САҢАЙ ХЫҒЫРТЧАҢ
НОМЕР

ПИР САҢАЙ ХЫҒЫРТЧАҢ НОМЕРНЕҢ

ЧАРИР ХЫҒЫРТЫБЫЗАРҒА:

ӨРТ ҮЗІРЧЕҢНЕРНИ

АРАЧЫЛАҒЧЫЛАРНЫ

ПОЛИЦИЯНЫ

ТАБЫРАХ ПОЛЫЗЫҒ ПИРЧЕҢНЕРНИ

АВАРИЙНАЙ ГАЗ СЛУЖБАЗЫН

«АНТИТЕРРОР-НЫ»

Абакан, 2016